

Εγώ ο φασίστας

Γένοβα, Ιταλία, 7 Μαΐου 1945. Το πλήρες όνομά μου είναι Έζρα Λούμις Πάουντ. Είμαι Αμερικανός πολίτης. Ποτέ δεν παραιτήθηκα από την υπηκοότητα αυτή. Γεννήθηκα στο Χέηλυ, Αϊντάχο, Ηνωμένες Πολιτείες, στις 30 Οκτωβρίου 1885. Έζησα στις Ηνωμένες Πολιτείες έως το 1908, όταν εγκαταστάθηκα στο Λονδίνο, Αγγλία. Εκεί έμεινα έως το 1920 κι εργαζόμουν ως ανεξάρτητος συγγραφέας. Από το 1920 έως το 1924 έζησα στο Παρίσι, Γαλλία, όπου συνέθεσα το έργο «Βιγιόν» κι έγραψα κριτικά κείμενα για εικαστικά και μουσικά θέματα. Το 1924 μεταφέρθηκα στο Ραπάλλο, Ιταλία, όπου έζησα έως το Μάιο του 1944.

* ΣΗΜΕΙΩΣΗ ΤΕΤΡΑΔΙΩΝ

Τα Τετράδια σας παρουσιάζουν σε αυτό το τεύχος ένα εντυπωσιακό-άγνωστο ντοκουμέντο. Είναι η κατάθεση που έκανε ένας από τους μεγαλύτερους ποιητές του αιώνα μας σε δυο Αμερικανούς πράκτορες αμέσως μετά τη σύλληψή του. Οι δυο Αμερικανοί αξιωματικοί ήταν ο Ραμόν Αρριθαμπαλάγκα της αντικατασκοπίας CIC και ο Φρανκ Λ. Άμπριμ του FBI. Μετά την κατάθεσή του αυτή ο Έζρα Πάουντ φυλακίστηκε σε στρατόπεδο συγκέντρωσης που είχαν οργανώσει οι αμερικανικές ένοπλες δυνάμεις λίγα χιλιόμετρα έξω από την Πίζα. Το στρατόπεδο ήταν γνωστό με την κωδική ονομασία 337 PWE. Για δυο εβδομάδες ο Αμερικανός ποιητής έμεινε κλεισμένος 24 ώρες το εικοσιτετράωρο σε ξεσκέπαστο κλουβί περιτριγυρισμένο με συρματόπλεγμα. Ύστερα τον μετέφεραν σε άλλο κοντινό στρατόπεδο, αλλά οι συνθήκες κράτησης δεν άλλαξαν. Όταν φάνηκε πως είχε αρχίσει να αρρωσταίνει σοβαρά, του επέτρεψαν να βρει καταφύγιο σε νοσοκομειακό αντίσκηνο. Του επέτρεψαν επίσης να γράφει. Εκεί γεννήθηκαν τα περίφημα Cantos της Πίζας. Τελικά, τον φόρτωσαν σε αεροπλάνο με προορισμό την Ουάσιγκτον για να δικαστεί με την κατηγορία της προδοσίας.

Ήδη από την πρώτη συνεδρίαση του δικαστηρίου ο Πάουντ δεν απάντησε σε καμία ερώτηση και παρέμεινε βουβός. Οι δικαστές αποφάσισαν πως υποφέρει από διανοητικές διαταραχές και διέταξαν να φυλακιστεί στο ψυχιατρικό παράρτημα των φυλακών Σαιντ Ελίζαμπεθ^ς. Θα παραμείνει εκεί δώδεκα χρόνια. Το 1958 το Ανώτατο Δικαστήριο των ΗΠΑ διέταξε να αποσυρθεί η κατηγορία της προδοσίας. Ο Πάουντ αποφυλακίστηκε και γύρισε στην Ιταλία. Ακόμη και τότε όμως συνέχισε να σιωπά. Έζησε, χωρίς να πει λέξη, ανάμεσα στη Βενετία και το Μεράνο, μέχρι το θάνατό του το 1972. Δικαιολογημένα λοιπόν μπορούμε να θεωρήσουμε το κείμενο που παραθέτουμε εδώ πλήρες και χωρίς συντομεύσεις, ως την πολιτική διαθήκη ενός μεγάλου της λογοτεχνίας που επέλεξε να ταυτίσει τη ζωή και το έργο του με ένα από τα πιο εγκληματικά καθεστώτα του αιώνα μας.

Όσο ζούσα στην Ευρώπη επισκεπτόμουν συχνά την Ιταλία. Μετά τον τελευταίο πόλεμο πρόσεξα πως ο φασισμός είχε ανανεώσει τη χώρα. Η γυναίκα μου κι εγώ αγοράσαμε ομόλογα για 25.000 λιρέτες ο καθένας με την ευκαιρία του πρώτου δανείου των Φασιστών Ραβδούχων, αλλά δεν θυμάμαι την ακριβή ημερομηνία. Σκοπός μου ήταν να εκφράσω στον Μουσολίνι την εκτίμησή μου, υπογραμμίζοντας πόσο καλή ήταν η προσπάθειά του. Το 1929 έγινα δεκτός σε ακρόαση από τον Μπενίτο Μουσολίνι, ο οποίος γνώριζε το βιβλίο μου «Γκούιντο Καβαλκάντι», αφού του το είχα χαρίσει τον προηγούμενο χρόνο¹. Εκείνος περίμενε να του μιλήσω για το βιβλίο μου, αλλά εγώ του υπέβαλα πολλές και πειστικές ερωτήσεις για τα οικονομικά.

Γύρω στο 1929 έδωσα μια συνέντευξη σε κάποιον Φραντσέσκο Μονόττι της εφημερίδας «Il Lavoro Fascista». Σε εκείνη τη συνέντευξη έλεγα πως η Αγγλία έχει πεθάνει και πως τα πτώματα κείτονταν στους δρόμους. Πως η Γαλλία είχε επίσης πεθάνει αλλά πως είχε την ευπρέπεια να θάψει το νεκρό. Πως η Ιταλία ήταν η μόνη χώρα από αυτές τις τρεις όπου άρχιζε να δείχνει κάποια ίχνη ζωής. Το 1935 δημοσιεύτηκε το βιβλίο μου «Ο Τζέφερσον και ο Μουσολίνι». Σε αυτό το βιβλίο επισήμανα πως ο φασισμός ήταν το new deal του Μουσολίνι για την Ιταλία, συγκρίνοντας τη μέθοδό του με εκείνη του Τζέφερσον.

Τελικά ήρθα σε επαφή με το ιταλικό υπουργείο Λαϊκού Πολιτισμού στη Ρώμη, Ιταλία, κατά το έτος 1939, όταν επισκέφθηκα τη Ρώμη.

Σε εκείνη την περίπτωση συνάντησα τον επικεφαλής του ιταλικού υπουργείου Λαϊκού Πολιτισμού Αλεσάντρο Παβολίνι². Του υπέβαλα κατάλογο με πέντε σημεία. Εκείνος μου απάντησε πως από εκείνα τα σημεία τον ενδιέφερε μόνον το πέμπτο: η υπόδειξη δηλαδή να μιλήσω στο ιταλικό ραδιόφωνο απευθυνόμενος στον αμερικανικό λαό για να του εκθέσω την αξιολογία δουλειά που ο Μουσολίνι είχε κάνει στην Ιταλία.

Το καλοκαίρι του 1940 με κάλεσαν στη Ρώμη για να συζητήσω την πρότασή μου να μιλήσω στο ραδιόφωνο, ο κ. Ιντερλάντι και ύστερα ο κ. Παρέσσε του ιταλικού υπουργείου Λαϊκού Πολιτισμού. Τελικά μου επέτρεψαν να κάνω δυο εκπομπές την εβδομάδα προς τις Ηνωμένες Πολιτείες και μια εκπομπή την εβδομάδα προς την Αγγλία. Δεν υπογράψαμε κανένα γραπτό συμβόλαιο.

Άρχισα να εκπέμπω αυτοπροσώπως από το Ιταλικό Ραδιόφωνο το καλοκαίρι του 1940. Στην αρχή, για πολύ σύντομο χρονικό διάστημα, συνήθιζα να μιλώ σε ζωντανή μετάδοση. Μα σε μια περίπτωση το 1940 έκανα κάποιες παρατηρήσεις στο τέλος της ομιλίας μου, οι οποίες δεν περιλαμβάνονταν στο γραπτό κείμενο. Ήταν μια απλή επανάληψη των κυριότερων σημείων. Μετά από εκείνο το ατύχημα ο Παρέσσε με διέταξε να ηχογραφώ τις εκπομπές μου σε δίσκο κι εκείνοι ύστερα θα μετέδιδαν το δίσκο.

Για τις εκπομπές με τη φωνή μου, είτε για τις ζωντανές είτε για εκείνες σε δίσκο, ελάμβανα 350 λιρέτες. Για τα άρθρα μου που κάποιος άλλος διάβαζε στην εκπομπή ελάμβανα 300 λιρέτες. Αυτά τα χρήματα μου τα πλήρωσε από το καλοκαίρι του 1940 έως το καλοκαίρι του 1943 το ιταλικό υπουργείο Λαϊκού Πολιτισμού.

Συνήθως το υπουργείο έδινε άδεια στο Ιταλικό Λογιστικό Γραφείο να μου στείλει ταχυδρομικώς την επιταγή στο Ραπάλλο, όπου ήμουν εγκατεστημένος.

Κατά τη διάρκεια του 1942 και στο πρώτο ήμισι του 1943 έγραφα στο Ραπάλλο είκοσι ή είκοσι ένα κείμενα ή εκπομπές για το ραδιόφωνο. Ύστερα πήγαινα στη Ρώμη στην αίθουσα ηχογράφησης του Ιταλικού Ιδρύματος Ραδιοφωνικών Ακροάσεων (E.I.A.R.)³ κι εκεί ηχογραφούσα δίσκους για να μεταδοθούν στην εκπομπή μου. Συνήθως έμενα στη Ρώμη περίπου τρεις εβδομάδες, κάνοντας τρεις ηχογραφήσεις την ημέρα. Τις ηχογραφήσεις τις έκανα μόνον αφού ενέκρινε τα κείμενά μου ο κ. Ούνγκαρο, υποδιευθυντής του Τομέα Ραδιοφώνου του ιταλικού υπουργείου Λαϊκού Πολιτισμού. Συνήθως η εκπομπή άρχιζε με τα λόγια «Η Ευρώπη καλεί, μιλά ο Έζρα Πάουντ».

Κατά τη διάρκεια του 1942 επινόησα ένα φανταστικό πρόσωπο που απεκάλεσα ο «Αμερικάνος ιμπεριαλιστής». Έγραφα επίσης μικρά κείμενα και χιουμοριστικά σκετς για ένα πρόγραμμα που ειτιλοφορείτο «Ειδήσεις από το Τίποτα». Αυτό το πρόγραμμα στόχευε στο να γελοιοποιήσει τις ειδήσεις του αγγλικού ραδιοφώνου. Πάντα το 1942 και το 1943 κάποιες ηχογραφήσεις που είχα κάνει για το υπουργείο Λαϊκού Πολιτισμού εστάλησαν στο Βερολίνο, Γερμανία, και μεταδόθηκαν από το γερμανικό ραδιόφωνο. Μόνο λίγες όμως εστάλησαν.

Η τελευταία εκπομπή στο ραδιόφωνο E.I.A.R με τη φωνή μου έγινε στις 25 Ιουλίου 1943. Θυμάμαι πολύ καλά την ημερομηνία. Άκουγα την εκπομπή μου στο σπίτι μου στο Ραπάλλο. Λίγα λεπτά αφότου τέλειωσε η εκπομπή μου, το ράδιο ανήγγειλε πως ο Μουσολίνι ανετράπη και πως ο στρατάρχης Μπαντόλιο είχε αναλάβει επικεφαλής της ιταλικής κυβέρνησης⁴. Τότε σταμάτησα να μεταδίδω στο ραδιόφωνο του E.I.A.R διότι η κυβέρνηση Μπαντόλιο με πέταξε έξω. Πάντως, μεταξύ Ιουλίου και Σεπτεμβρίου 1943 έστειλα στον πρίγκιπα Ρανιέρι Σαν Φαουστίνο, του ιταλικού υπουργείου Λαϊκού Πολιτισμού στη Ρώμη τέσσερις ή πέντε ραδιοφωνικές εκπομπές, τις οποίες υπέγραφα με το ψευδώνυμο Πιέρο Μάζντα. Εκείνος φρόντισε να μεταδοθούν από το E.I.A.R. . Αυτές οι εκπομπές έμοιαζαν πολύ με τις προηγούμενες, στις οποίες είχα επιτεθεί εναντίον του προέδρου Φράνκλιν Ντ. Ρούσβελτ και των διεθνών χρηματιστών που είχαν παρασύρει τις Ηνωμένες Πολιτείες στον τωρινό πόλεμο. Πιθανώς να έλαβα 300 λιρέτες για κάθε μια από εκείνες τις εκπομπές που υπέγραφα ως Πιέρο Μάζντα.

Γύρισα στη Ρώμη στις 6 Σεπτεμβρίου 1943 και συνάντησα κάποιον που νόμιζα πως ήταν ο Αμίλκαρε Ρόσι, ο πρώην Ιταλός πρέσβης στις Ηνωμένες Πολιτείες. Του ζήτησα να απευθυνώ μέσω του E.I.A.R στον αμερικανικό λαό για να του πω να ζητήσει από τον αμερικανικό στρατό να σταματήσει να βομβαρδίζει εκκλησίες και μικρά παιδιά στην Ιταλία. Εκείνος μου είπε πως δεν θα είχε κανένα όφελος.

Στις 10 Σεπτεμβρίου 1943 πήγα με τα πόδια από τη Ρώμη στο Ριέτι κι ύστερα με το τρένο μέχρι το Τύρολο, ώσπου τελικά να φτάσω στο Ραπάλλο.

Το φθινόπωρο του 1943 μερικοί φασίστες είχαν σχηματίσει νέο κόμμα στη βόρεια Ιταλία. Ο Αλεσάντρο Παβολίνι πήγε στη Γερμανία και αυτοανακηρύχτηκε γραμματέας του νέου κόμματος, που τελικά μετατράπηκε σε Ρεπουμπλικανική

Φασιστική Κυβέρνηση⁵. Μετά έγραψα στον Παβολίνι κι εκείνος με προσκάλεσε να πάω αν μπορούσα στο Βορρά. Εγώ δέχτηκα. Στο Σαλό δεν κατάφερα να δω τον Παβολίνι, αλλά συνάντησα τον Φερνάντο Μετζασόμα, που είχε αναλάβει το υπουργείο Λαϊκού Πολιτισμού. Ο Μετζασόμα με άφησε να πάω στο Μιλάνο, αφού του εξήγησα πως, παρ' ό,τι η Ιταλία είχε ηττηθεί, εγώ έπρεπε να συνεχίσω την οικονομική μου προπαγάνδα. Τον αγώνα μου δηλαδή για να τηρηθεί ο νομισματικός όρος που καθορίζει το Σύνταγμα των Ηνωμένων Πολιτειών και για το οποίο ο παππούς μου είχε πολεμήσει το 1878, λέγοντας τα ίδια που υποστήριζα τότε κι εγώ⁶.

Πήγα στο Μιλάνο μέσα σε βαγόνι για τη μεταφορά των ζώων και βρήκα το Φασιστικό Ρεπουμπλικανικό Ραδιόφωνο σε πλήρες χάος. Υπήρχαν ελάχιστοι έντιμοι που ήθελαν να στήσουν ένα ραδιοφωνικό σταθμό και αετονύχηδες που έκαναν σαμποτάζ. Κανένας τους όμως δεν μπορούσε να ξεφύγει από τον έλεγχο των Γερμανών. Οι Γερμανοί λογόκριναν όλα τα προγράμματα. Στη Ρώμη είχα γνωρίσει κάποιον Κάρλο Γκέντελ που ήταν στα αγγλικά προγράμματα του ΕΙΑΡ το 1942 και 1943. Σε αυτή την επίσκεψή μου στο Μιλάνο συνάντησα ξανά τον Γκέντελ κι ένας από τους υπαλλήλους του μου έδωσε τρεις χιλιάδες λιρέτες για τα έξοδά μου. Στο Μιλάνο αρνήθηκα να μεταδώσω απευθυνόμενος στο αμερικανικό στράτευμα κι εκείνοι δεν άσκησαν καμία πίεση σε βάρος μου. Έτσι γύρισα στο Ραπάλλο.

Από το Μάιο έως το Σεπτέμβριο του 1944 περίπου έστειλα κείμενά μου στο Φασιστικό Ρεπουμπλικανικό Ραδιόφωνο στο Μιλάνο. Όταν ήθελα να γίνει γνωστό ή να χρησιμοποιηθεί το όνομά μου, αυτά τα κείμενα είχαν τη μορφή της συνέντευξης. Πάντως από τότε και στο εξής η κύρια απασχόλησή μου ήταν να γράφω και να συνεργάζομαι με τον εκδοτικό οίκο Λαϊκές Εκδόσεις της Βενετίας. Αυτός ο εκδοτικός οίκος εξέδωσε την απόδοσή μου του Chung Yung του Κομφούκιου και τις παμφλέτες μου οικονομικής ιστορίας. Έγραψα επίσης οικονομικά άρθρα για «αντάρτικα έντυπα» μικρότερων πόλεων, αφού τα είχε απορρίψει ο Τύπος με ευρύτερη κυκλοφορία. Το Σεπτέμβριο 1944 άρχισα να στέλνω σύντομα κείμενα στον Κάρλο Γκέντελ στο Μιλάνο. Τα κείμενα που έστειλα στον Γκέντελ κι εκείνα που έστειλα στο Φασιστικό Ρεπουμπλικανικό Ραδιόφωνο στο Μιλάνο ήταν στην ίδια γραμμή των ραδιοφωνικών προγραμμάτων μου του 1942 και 1943.

Διά μέσου του Λογιστικού Γραφείου της Φασιστικής Δημοκρατίας, το υπουργείο Λαϊκού Πολιτισμού της Φασιστικής Ρεπουμπλικανικής Κυβέρνησης συνήθως μου έστελνε περίπου 8.000 λιρέτες, κάπου 80 δολάρια το μήνα από τη Βενετία. Το τελευταίο κείμενο το έστειλα στον Γκέντελ περίπου πριν από τρεις εβδομάδες κι ίσως το ταχυδρομείο τώρα να μεταφέρει κάπου μεταξύ Βενετίας και Ραπάλλο κάποια επιταγή για μένα. Ποτέ δεν άκουσα στον αέρα κανένα από τα κομμάτια που είχα στείλει στον Γκέντελ. Η τελευταία πληροφορία που είχα ανέφερε το εξής: «Ο Γκέντελ χρησιμοποιεί το υλικό σας όπως θέλει εκείνος».

Πριν από ένα χρόνο περίπου ο φασίστας ρεπουμπλικανός υπουργός Λαϊκού Πολιτισμού μου έστειλε να συμπληρώσω μια αίτηση προσλήψεως, αλλά δεν του

την έστειλα πίσω. Συνέχισε να μου στέλνει δηλώσεις που ανέφεραν ότι αυτός ήταν «ο μηνιαίος μισθός σας». Εγώ το έσβηνα κι έγραφα «για παροχή υπηρεσιών». Πάντα δέχτηκα τις επιταγές τους. Την τελευταία την έλαβα το Μάρτιο του 1945. Θυμάμαι πως κατά τη διάρκεια του 1944 έλαβα από το φασιστικό ρεπουμπλικανικό υπουργείο Λαϊκού Πολιτισμού πριμ που αύξανε τη μηνιαία επιταγή μου σε περίπου 11 χιλιάδες λιρέτες. Στις αρχές του 1945 μου έκαναν περικοπές κατά το 10% στην επιταγή του μηνιαίου μισθού μου εξαιτίας γενικότερων περικοπών στους μισθούς.

Νομίζω πως είχα δίκιο όταν συνέχισα να ασκώ κριτική στον πρόεδρο Φράνκλιν Ντ. Ρούσβελτ από τότε που οι Ηνωμένες Πολιτείες μπήκαν στον πόλεμο το Δεκέμβριο του 1941.

Παραδέχομαι πως στις εκπομπές μου του 1942 και 1943 στο ΕΙΑΡ κατηγορήσα τους διεθνείς χρηματιστές της Νέας Υόρκης και άλλων πόλεων πως συνωμότησαν για να παρασύρουν τις Ηνωμένες Πολιτείες στον τωρινό πόλεμο.

Το 1942 έγινα μέλος της Επιτροπής για τη Μάλτα που είχε τα κεντρικά γραφεία της στη Ρώμη και υποστήριζε την ανεξαρτησία της Μάλτας. Η βρετανική αυτοκρατορία ήταν κάτι το πραγματικά αηδιαστικό. Δεν υπήρξα ποτέ μέλος του Φασιστικού Κόμματος, αλλά ενίοτε έκανα το φασιστικό χαιρετισμό.

Αφού η ιταλική φασιστική κυβέρνηση κήρυξε πόλεμο στις Ηνωμένες Πολιτείες, υπογράμμισα στις ραδιοφωνικές εκπομπές μου στο ΕΙΑΡ πως οι Ηνωμένες Πολιτείες πνίγονταν στα χρέη και πως έπρεπε αμέσως να κλείσουν χωριστή ειρήνη. Ήταν ο δικός μου ένας τρόπος για να επαληθεύσω τα όρια της ελευθερίας έκφρασης. Φρονώ πως οι εκπομπές μου έκαναν τους χειρότερους εχθρούς των ΗΠΑ να υποφέρουν πολύ.

Κανείς δεν μου υπέδειξε τι θα έπρεπε να πω στο ράδιο το 1942 και 1943 ή οποιαδήποτε άλλη στιγμή. Σε όλες τις εκπομπές εξέφρασα δικές μου ιδέες και ποτέ δεν με εξανάγκασε κανένας με κανέναν τρόπο, ούτε έμμεσα, ούτε άμεσα.

Παραδέχομαι πως μετά την 8η Δεκεμβρίου υπέδειξα στις εκπομπές μου να ασχοληθεί με τον πρόεδρο Ρούσβελτ κάποιος ψυχίατρος, διότι μου έδινε την εντύπωση πως προσπαθούσε να απαλλαγεί από κάποιου είδους υπνωτική επιρροή.

Αφού σχηματίστηκε η Φασιστική Ρεπουμπλικανική Κυβέρνηση στη βόρεια Ιταλία το φθινόπωρο του 1943, ήρθα σε επαφή με τον Πελλεγκρίνι που ήταν υπουργός Εθνικής Οικονομίας και του υπέβαλα το σχέδιό μου περί «σφραγισμένου νομίσματος», ώστε να χρηματοδοτήσει τη νέα κυβέρνηση. Υπέδειξα επίσης στον Φερνάντο Μετζασόμα, υπουργό Λαϊκού Πολιτισμού, να διαδώσει στον ιταλικό λαό μερικά βιβλία όπως *Η Συνωμοσία των Τραπεζιτών* του Άρθουρ Κίτσον και τον *Ιμπεριαλισμό* του Λένιν.

Είχα θέσει ως όρο για να μιλήσω στο ράδιο πως δεν θα μου ζητούσαν να πω τίποτα που να ερχόταν σε αντίθεση με τη συνείδησή μου ή με τα καθήκοντά μου ως Αμερικανού Πολίτη. Αυτός ο όρος μεταδόθηκε πολλές φορές σε συνδυασμό με ένα μάλλον τραβηγμένο από τα μαλλιά ορισμό του φασισμού. Σύμφωνα με αυτόν όλα αυτά συμβαδίζουν με τη φασιστική αρχή που έλεγε πως υπήρχε ελευ-

θερία έκφρασης για όσους είχαν δικαίωμα να έχουν άποψη. Πάντα καταπολέμησα τις «γκρίζες ζώνες» φασιστικού καιροσκοπισμού, προσδιορίζοντας το φασισμό με τρόπο που να ανταποκρίνεται στα δικά μου φρονήματα. Ένας εξέχων πολιτικός νους όπως ο Λένιν χαρακτήρισε αυτή τη συμπεριφορά «γλώσσα του Αισώπου».

Αποδέχομαι να επιστρέψω στις Ηνωμένες Πολιτείες και να δικαστώ για προδοσία σε βάρος των Ηνωμένων Πολιτειών. Θα επιβεβαιώσω το περιεχόμενο αυτής της κατάθεσης στο δικαστήριο, αφού αυτή η κατάθεση είναι αληθής.

Μετάφραση: Δημήτρης Δεληολάνης

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Στην πραγματικότητα η συνάντηση έγινε το 1933, αφού το βιβλίο είχε κυκλοφορήσει το '32.

2. Το περιβόητο Min. Cul. Pop., το κύριο όργανο της φασιστικής προπαγάνδας.

3. Ο πρόγονος της τωρινής RAI.

4. Κατά τη διάρκεια της κρίσιμης συνεδρίασης του Μεγάλου Συμβουλίου του Φασισμού ο Μουσολίνι μειοψήφισε και αναγκάστηκε σε παραίτηση. Ο διάδοχός του Μπαντόλιο ήταν άνθρωπος του βασιλιά Βίκτωρος Εμμανουήλ Γ'.

5. Η μικρή Δημοκρατία του Μουσολίνι, που είχε ως πρωτεύουσα την κωμόπολη Σαλό, τόνιζε σε κάθε ευκαιρία την αντίθεσή της προς τη βασιλεία. Γεννήθηκε την επομένη της ιταλικής συνθηκολόγησης, στις 8 Σεπτεμβρίου 1943. Εκείνη τη μέρα ο βασιλιάς και ο Μπαντόλιο κατέφυγαν κρυφά στο Νότο στα χέρια των συμμάχων.

6. Ο Πάουντ αναφέρεται στο άρθρο του αμερικανικού Συντάγματος που αποδίδει μόνο στο κογκρέσο το δικαίωμα να τυπώνει νόμισμα. Σύμφωνα με τον Αμερικανό ποιητή, ο Ρούσβελτ καταπάτησε το νόμο αυτό για να ξεπεράσει τις απομονωτικές τάσεις του κογκρέσου και να επέμβει στον πόλεμο.